

SEVİNC BAĞIROVA
 Gəncə Dövlət Universiteti
 e-mail: sev030@rambler.ru

AZƏRBAYCANIN ALİ MƏKTƏBLƏRİNİN RUSİYA VƏ UKRAYNANIN ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİ İLƏ BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIĞI

Açar sözlər: təhsil, ali təhsil, beynəlxalq əlaqələr, Rusiya, Ukrayna

Ключевые слова: образование, высшее образование, международные связи Россия, Украина.

Descriptive information: education, high education, international cooperation, Russia, Ukraine.

1991-ci ilin sonunda Sovet İttifaqının dağılması, on iki yeni müstəqil ölkənin və Müstəqil Dövlətlər Birliyinin (MDB) yaranması ilə Azərbaycanın qarşısında bütövlükdə MDB və onun ayrı-ayrı ölkələri ilə maraqların formalaşdırılması və siyasətin işlənib hazırlanması vəzifəsi dururdu.

Azərbaycan Respublikası MDB-yə daxil olduğu andan həm bu qurum daxilində təşkil olunmuş ixtisaslaşdırılmış strukturlar çərçivəsində, həm də postsovet ölkələri ilə ikitərəfli müqavilələr əsasında hərtərəfli siyasi, iqtisadi və humanitar əməkdaşlığı inkişaf etdirməyə hazır olduğunu bəyan etdi.

Tezliklə H.Əliyev başda olmaqla respublika rəhbərliyi Azərbaycan Respublikasının MDB ölkələri ilə siyasi, iqtisadi və humanitar sahələrdə siyasətinin konkret məqsədlərini müəyyənləşdirdi. Azərbaycan Respublikasının MDB ölkələri ilə humanitar sahədə, ilk növbədə ali təhsil istiqamətində əməkdaşlığı aşağıdakı məqsədləri ehtiva edirdi:

- MDB ölkələri ilə mədəni mübadilənin fəallaşdırılması, onlarla elm və təhsil sahələrində əməkdaşlıq, respublikanın ali məktəblərində MDB dövlətləri üçün kadrların hazırlanması;

- elmi tutumlu və daha çox ehtiyac hiss olunan ixtisaslar üzrə mütəxəssislərin Rusiya və digər MDB ölkələrinin aparıcı ali məktəblərində hazırlanması;

- postsovet təhsil məkanında Azərbaycan Respublikasının aparıcı mövqelərinin təmin olunması.

Öz növbəsində, MDB ölkələrinin elmi-texniki və texnoloji inteqrasiyası inkişaf etdikcə, onların ali məktəblərinin elmi-texniki əməkdaşlığı inteqrasiya prosesi xarakteri daşımağa başlayır. Beynəlxalq elmi-texniki əlaqələrin bu sahəsində səciyyəvi inteqrasiya formaları: elmi-texniki çalışmaların beynəlxalq kooperasiyası, müvəqqəti və daimi kollektivlərin həyata keçirdikləri birgə tədqiqat və işləmələr geniş yayılmağa başlayır. Təşəbbüskar elmi tematikanın yüksək xüsusi çəkisinin səciyyəvi olduğu ali təhsil elminin spesifikasiyası baxımından ali məktəblərin beynəlxalq elmi-texniki fəaliyyətinin inkişafında inteqrasiyayaqədərki əməkdaşlıq dövründə formalaşmış koordinasiya, alimlərin, tədqiqat və çalışmaların nəticələrinin «tematikadan kənar» mübadiləsi (ayrı-ayrı ali məktəblərin və onların bölmələrinin razılaşmalarına əsasən), eləcə də elmi-pedaqoji kadrların ixtisasının artırılmasında əməkdaşlıq böyük rol oynayır.

1992-ci ilin martında MDB ölkələrinin hökumət başçıları elmi-texniki əməkdaşlığa dair saziş imzaladılar. Həmin ilin mayında dövlətlərarası elmi-texniki şura haqqında nizamnamənin təsdiqi protokolu, 1995-ci ilin noyabrında isə ali təhsil elminə xüsusi yer verilən ümumi elmi-texniki məkanın yaradılmasına dair saziş imzalandı [1, s.38].

Bu gün MDB ölkələrinin elmi-texniki əməkdaşlığını koordinasiya edən və tərkibinə elmi-texniki inkişaf üzrə dövlətlərarası komitənin, elmi-texniki informasiya üzrə dövlətlərarası Koordinasiya Şurasının, elmi-texniki əməkdaşlıq Departamentinin daxil olduğu bütöv bir sistem mövcuddur. Göründüyü kimi, səmərəli iş üçün sanki bütün lazımi baza və institusional strukturlar formalaşdırılmışdır. Lakin MDB ölkələri gözlənilən nəticəni əldə etməmişlər.

MDB çərçivəsində ali məktəblərin beynəlxalq elmi-texniki əməkdaşlığının müasir təcrübəsinin

Tarix və onun problemləri, № 1 2011

təhlili göstərir ki, onun səmərəliliyi tərəfdaşların ali məktəblərinin elmi-texniki potensialının artması, elmi-tədqiqat işlərinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, patentin və rəqabətə davamlı məhsulun artırılması, işləmələrin tədqiqat müddətinin qısaldılması və onların nəticələrinin müəssisə, şirkət, korporasiya və s. sahibkarlıq fəaliyyətində tətbiq olunması ilə müəyyənləşdirilir. BETƏ-nin səmərəliliyi ali məktəb tədqiqat və işləmələrinin MDB ölkələri nazirliklərində, idarələrində, ali məktəblərində, eləcə də akademik təşkilatlarında istifadə olunan tematik və tətbiq planları ilə üst-üstə düşməsi dərəcəsindən asılıdır. Bu, elmi fəaliyyətin idarə olunması keyfiyyətinə, o cümlədən BETƏ-yə, tədqiqatların tematikasının əsaslandırılması keyfiyyətinə, işlərin mövzular üzrə planlaşdırılmasına və onların nəticələrinin tətbiqinə yüksək tələblər ünvanlayır.

Azərbaycan Respublikası ali məktəblərinin MDB-nin aparıcı ali məktəbləri (Rusiya, Ukrayna, Belarusiya və b.) ilə ikitərəfli əməkdaşlığı ölkə ali təhsilinin beynəlxalq əlaqələrinin bütün kompleksinin əsaslı istiqamətlərindən biri olmuşdur. XX əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində SSRİ-nin dağılması ilə əlaqədar başqa respublikalarda təhsili davam etdirmək sahəsində obyektiv çətinliklər yarandı. Cəmi iki-üç il ərzində, çoxsaylı deklarasionalara və bağlanmış müqavilələrə rəğmən, keçmiş vahid təhsil məkanının mövcudluğu başa çatdı. SSRİ-də təhsil məkanının əhəmiyyətli fərqli özəllikləri, ali təhsil sahəsini idarəetmənin hipermərkəzləşdirilməsi ilə əlaqədar ayrı-ayrı respublika və regionların peşəkar kadrların hazırlanması sahəsində intensiv müştərək əlaqələri nəzərdə tutan fəaliyyətdən qarşılıqlı asılılığı nəzərə çarpırdı. Bu, ilk növbədə, Rusiya Federasiyasına, Ukraynaya, Belorusiyaya aid idi; onlar SSRİ şəraitində bütün İttifaq, o cümlədən Azərbaycan üçün təhsil xidmətləri göstərməkdə ixtisaslaşmışdılar, lakin bununla belə, bu ölkələr daxili hazırlıq hesabına bir sıra profillər üzrə mütəxəssis yetişdirilməsində şəxsi tələbatlarını təmin etmirdilər. Hər il təyinatla bu ölkələrə digər respublikaların, o cümlədən Azərbaycanın ali məktəblərinin on minlərlə məzunu göndərilirdi.

SSRİ-nin dağılması nəticəsində Rusiya, Belarusiya, Moldaviya və b. iqtisadiyyatı üçün Rusiya mülki aviasiya mühəndisləri institutunda, Dnepropetrovsk dağ və metallurjiya institutunda, Azərbaycan neft və kimya institutunda, Politexnik institutunda və bir sıra digər ittifaq əhəmiyyətli nüfuzlu ali məktəblərdə yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanması praktik olaraq dayandırıldı.

Yaranmış şəraitdə Azərbaycan və Rusiyanın aparıcı ali məktəbləri mütəxəssis hazırlığı, ali məktəblərarası elmi-tematik mübadilə və əməkdaşlığın əsas istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi işində ikitərəfli əlaqələr sistemini faktiki olaraq yenidən qurmalı oldular.

1994 və 1996-cı illərdə dövlət xətti ilə Rusiya universitetlərində cəmi 2 tələbə təhsil alırdı [2, s.350].

1995-ci il iyunun 6-da Rusiya və Azərbaycan hökumətləri mədəni və elmi əməkdaşlığa dair Saziş imzaladılar. Ölkələrinin xalqları arasında çoxəsrlik mədəni əlaqələrə əsaslanan tərəflər qeyd etdilər ki, mədəni əməkdaşlıq onlar arasında qarşılıqlı anlaşma və inamın, dövlətlər və millətlərarası əlaqələrin möhkəmlənməsində və ümumbəşəri dəyərlərin bərqərar olmasında başlıca amil olaraq qalır.

Rusiya və Azərbaycan bundan sonra da mədəniyyət, elm, informasiya, təhsil sahəsində əməkdaşlığın, həmçinin ictimai təşkilatların, yaradıcı ittifaqların, assosiasiya və fondların xətti ilə mədəni əlaqələrin inkişafını dəstəkləyəcəklər. Tərəflər təhsil haqqında sənədlərin, elmi dərəcə və elmi adların, ixtisas attestat və diplomlarının ekvivalent verilməsini qəbul edir və təhsil sahəsində islahatların aparılmasını nəzərə alaraq, yeni sənədlərin qəbulu haqqında əsasnamə işləyib hazırlayırlar [3, s.60-61].

1995-ci il iyulun 25-də Azərbaycan hökuməti ilə Rusiya Federasiyası hökuməti arasında yüksək ixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyası sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş imzalandı [3, s.715-717]. Bir qədər sonra, 1997-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə Rusiya Federasiyasının ümumi ixtisaslaşdırılmış Təhsil Nazirliyi arasında 1997/1998-ci tədris ili üçün ali təhsil sahəsində əməkdaşlıq və münasibətlər haqqında protokol imzalandı [4].

1997 və 1998-ci illərdə dövlətlərarası razılaşma əsasında Rusiya Federasiyasının ali məktəblərində təhsil almaq üçün ilk dəfə 74 nəfər göndərildi [2, s.350].

Ali təhsil sahəsində beynəlxalq əlaqələrin inkişafında 1999-cu il noyabrın 5-də Bakıda

imzalanmış «Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyasının mədəniyyət, elm və təhsil sahəsində 2000-2002 illər üçün uzunmüddətli əməkdaşlıq proqramı» mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Bu sənəddə 1995-ci il iyulun 6-da imzalanmış mədəniyyət və elm sahəsində, eləcə də 1997-ci il iyulun 3-də imzalanmış informasiya-mədəni mərkəzlərin yaradılması və fəaliyyəti şərtləri haqqında sazişlərin bazasında iki ölkə arasında bu sahələrdə qarşılıqlı əlaqələrin gələcək inkişafı nəzərdə tutulurdu. Bura təhsil müəssisələrinin filiallarının, birgə təhsil müəssisələrinin yaradılması, rus dili müəllimlərinin hazırlanması, tədris, mədəni, elmi məhsul mübadiləsi və s. daxil idi [5, s.681-686]. Nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında əməkdaşlığa dair birgə Proqram tərtib olundu. Proqramda mədəniyyət, informasiya, təhsil, elm, səhiyyə, inşaaq haqlarının müdafiəsi sahəsində konkret tədbirlər, onların keçirilmə müddətləri və hər iki tərəfdən təşkilatçıları müəyyənləşdirildi [5, s.730-741].

Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında ali təhsil sahəsində əlaqələrin inkişafında Bakı Slavyan Universiteti böyük rol oynamışdır. Bu universitet AR Prezidentinin «Azərbaycan Respublikası təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında» 13 iyun 2000-ci il tarixli sərəncamı əsasında M.F.Axundov adına Azərbaycan Pedaqoji rus dili və ədəbiyyatı institutunun bazasında yaradılmışdır [6]. Hazırda Bakı Slavyan Universitetində 27 kafedra fəaliyyət göstərir. Universitetin professor-müəllim heyətinin tərkibində 40 elmlər doktoru, professor, 200 elmlər namizədi, dosent, 200-dən artıq baş müəllim və müəllim çalışır. BSU-da «Lügət mərkəzi», «Tərcümə problemləri», «Türk-slavyan dilləri» elmi-tədqiqat laboratoriyaları, «Azərbaycanşünaslıq» tədris-tədqiqat mərkəzi yaradılmışdır. Bu elmi strukturların tədqiqatlarının nəticələri tədris prosesində geniş istifadə olunur, beləliklə elmi işləmələrlə bakalavr, ma-gistr və aspirant hazırlığı prosesləri arasında sıx əlaqə təmin edilir. BSU-nun beynəlxalq münasibətlər və regionşünaslıq, tərcümə, filologiya fakültələrində universitet rəhbərliyi təkcə Rusiya üzrə deyil, digər slavyan, Avropa ölkələri üzrə də yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanması üçün hər cür şərait yaratmışdır.

2000-ci ildə Slavyan universitetinin Fəxri doktoru adı təsis edilmişdir. Elmi Şuranın qərarı ilə bu ada Rusiya Federasiyasının prezidenti V.V.Putin, Moskva və bütün Rusiyanın Patriarxı II Aleksiy, Rusiya Federasiyası Federal Yığıncağı Federasiya Şurasının sədri S.M.Mironov layiq görülmüşlər. BSU-da Fəxri doktor adının təqdim olunma mərasimində çıxışı zamanı Rusiya Federasiyasının prezidenti V.V.Putin universiteti «bütün dünyada və postsovet məkanında oxşarı elə də çox olmayan unikal təhsil müəssisəsi» [7] adlandırmışdır.

Azərbaycan-Rusiya əlaqələrinin inkişafında BSU-nun xüsusi rolunu qeyd edən ümummilli lider, Azərbaycan prezidenti H.Əliyev Rusiya Federasiyası prezidenti V.V.Putinə BSU Fəxri doktoru diplomunun təqdim etmə mərasimindəki çıxışında bu universiteti aşağıdakı kimi səciyyələndirmişdir: «Universitetin nümayəndələri millətimizin qaymaqlarıdır, bu, Azərbaycan gəncliyinə rus dili öyrətmək işinə, Azərbaycan məktəbləri üçün rus dili müəllimlərinin hazırlanmasına illər, on illər həsr etmiş insanlardır. Bu universitetin böyük gələcəyi, böyük perspektivi var... biz bu universitetə böyük ümidlər bəsləyirik» [7].

Rusiyanın dövlət və ictimaiyyət nümayəndələrinin BSU-ya səfərləri ənənəyə çevrilmişdir. Universitetin fəxri qonaqları sırasında RF Dövlət Dumasının sədri G.Seleznyov, Təhsil naziri V.Filippov, Moskvanın meri Y.Lujkov, Rus dilinin inkişafı Mərkəzi Fondunun sədri A.Putina, Sverdlovsk vilayətinin qubernatoru E.Rossel var.

Sverdlovsk vilayətinin qubernatoru E.Rosselin BSU kollektivi ilə görüşü zamanı (fevral 2006) Yekaterinburqda BSU-nun filialının açılmasına dair razılaşma əldə olunmuşdur [8].

Bu razılaşma böyük əhəmiyyətə malikdir; BSU-nun Sverdlovsk kimi iri regional mərkəz tərəfindən tədris mərkəzi kimi tanınması azərbaycanlılar, eləcə də Rusiya vətəndaşları üçün BSU-da tədris olunan unikal ixtisaslar üzrə təhsil almaq imkanı yarada bilər.

Bundan əlavə, BSU aşağıdakı sənədləri imzalamışdır: 1) Moskva işgüzar idarəçilik institutu və BSU arasında Bakıda Mİİİ filialının açılması haqqında niyyət protokolu (19 avqust 2000-ci il); 2) BSU və A.S.Puşkin adına Dövlət Rus dili İnstitutu arasında əməkdaşlıq haqqında müqavilə (12 mart 2001-ci il); 3) BSU və MDU filologiya fakültəsi arasında əməkdaşlıq haqqında Müqavilə (13 mart

2001-ci il); 4) BSU və RF XİN MD(X)BMİ arasında əməkdaşlıq haqqında Müqavilə (26 noyabr 2001-ci il).

BSU Rusiyanın bir sıra təşkilatlarının, o cümlədən Rus dili və Ədəbiyyatı Beynəlxalq müəllimlər Assosiasiyasının, RF MDBMİ nəzdində Rusiya Federasiyası ali məktəblərinin regionşünaslıq və beynəlxalq münasibətlər istiqamətləri üzrə BMİ Şurasının üzvüdür.

2005-ci ilin sentyabrında universitetin «Böyük Azadlıq Xartiyası» beynəlxalq təşkilatına (o, Avropanın əksər ali məktəblərini özündə birləşdirir) qəbul olunması Avropa təhsil məkanında beynəlxalq əlaqələrin yaradılması sahəsində BSU-nun xidmətlərinin qiymətləndirilməsindən xəbər verir [9].

Müqavilə əsasında Moskva Dövlət Linqvistika Universitetində (MDLU) regionşünaslıq ixtisası üzrə Azərbaycan dilinin tədrisinə başlanmışdır. Bakı Slavyan Universitetinin müəllimi B.S.Musayeva imzalanmış əmək müqaviləsi çərçivəsində 4 il müddətinə MDLU-ya ezam olunmuşdur. Ona Azərbaycan dilinin tədrisi üçün 1500 saatlıq tədris yükü ayrılmışdır [10].

BSU-nun tələbələri elmi-tədqiqat təcrübəsi təşkil etmək və ya təhsillərini Rusiyada davam etdirmək üçün unikal imkana malikdirlər. 2003-cü ildə MD BMİ-nin 2 tələbəsi BSU-da keçirilən elmi konfransda iştirak etmişdir. 2004-cü ildə BSU-nun 4 tələbəsi RF MDBMİ-də keçirilən beynəlxalq konfransın iştirakçısı olmuşdur. Elə həmin ildə BSU-nun 4 müəllimi RF XİN MDBMİ-də bir aylıq ixtisasartırma stajirovkası keçmişdir.

2005-ci ilin martında 4 tələbə RF XİN MDBMİ strukturlarında bir aylıq istehsalat təcrübəsi keçmişdir.

2000-ci ildən rektor prof. K.Abdullayevin təşəbbüsü ilə fəaliyyət göstərən «Səfir saati» klubunda Rusiya səfirliyinin nümayəndələri ölkələrinin mədəniyyəti, tarixi, siyasəti ilə bağlı sistemik mühazirələrlə çıxış edirlər [11].

Təhsil sahəsində Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinə yeni impuls XXI əsrin əvvəllərində verilmişdir. 2002-ci ilin fevralında Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Rusiya Federasiyası Təhsil Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Niyət protokolu, bir qədər sonra, 2002-ci ilin sentyabrında Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyası hökumətləri arasında təhsil, elmi dərəcə və elmi adlar haqqında sənədlərin qarşılıqlı tanınması sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanmışdır. Bu sənədlərdə Azərbaycan və Rusiya tərəfi hər iki respublikada verilmiş orta təhsil haqqında attestatların və ilkin peşə təhsili haqqında sənədlərin qarşılıqlı tanınmasını, həmçinin Azərbaycan və Rusiyanın ali təhsil müəssisələrinə qəbul zamanı həmin sənədlərin ekvivalentliyini bəyan etmişdir [12, s.24].

Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə Rusiya Federasiyasının Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sənədlərinin qarşılıqlı tanınması sahəsində əməkdaşlıq haqqında Niyət Protokolunun 3-cü maddəsində deyilir ki, altı ildən az olmamaq şərti ilə təhsil alındıqdan sonra müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasında və Rusiya Federasiyasında magistr dərəcəsinin verildiyini təsdiq edən ali ixtisas təhsili haqqında diplom və magistr dərəcəsinin verildiyini təsdiq edən ali peşə təhsili haqqında diplom müvafiq olaraq Rusiya Federasiyasında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən və qəbul edən ali təhsil müəssisəsinin tələblərinə uyğun olaraq tanınmış işə qəbul zamanı diplom sahiblərinin peşə hazırlığı orada göstərilmiş hazırlıq istiqaməti (ixtisas) və kvalifikasiyaya uyğun olaraq tanınır [12].

Qeyd olunmuş sazişlərin reallaşdırılması çərçivəsində Rusiya hökuməti 2003-2004-cü tədris ilində bu ölkənin ali məktəblərində tətbiqi riyaziyyat, informatika, informasiya sistemləri, dünya iqtisadiyyatı, beynəlxalq münasibətlər və b. ixtisaslar üzrə təhsil almaq üçün Azərbaycana 110 yer ayırmışdır [13].

2009-2010-cu tədris ilində Rusiya hökuməti azərbaycanlı gənclərin Moskva, Sankt-Peterburq və digər şəhərlərin ali məktəblərində təhsil almaları üçün 93 yer ayırmışdır. 2008-ci ildə Bakıda M.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin filialının açılması ali təhsil sahəsində Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində əlamətdar hadisə olmuşdur. Filial artıq informatika, kimya, roman-german filologiyası ixtisasları üzrə bakalavr hazırlığına başlamışdır. Beləliklə, ali məktəblərin

beynəlxalq əməkdaşlıq sahəsində Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin dinamizmi və artan xarakteri göz önündədir.

Ali təhsil sahəsində Ukrayna ilə əməkdaşlıq da Azərbaycan Respublikasının müstəqillik əldə etdiyi gündən yürütdüyü xarici siyasətin prioritet istiqamətlərindən biridir.

İki qardaş ölkənin yeni tarixi ərzində yaradılmış hüquqi razılaşma bazası yenidənqurma illəri ərzində itirilmiş əlaqələri bərpa etməyə imkan yaratmaqla yanaşı, onları inkişaf etdirib ali təhsil sahəsində əməkdaşlığı daha yüksək səviyyəyə qaldırmaq üçün zəmin yaratmışdır.

Elm və təhsil sahəsində Azərbaycan-Ukrayna əməkdaşlığının əsas sənədləri arasında «AR Təhsil Nazirliyi və Ukrayna Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş», «Elmi-texniki əməkdaşlıq haqqında» 24 mart 1997-ci il tarixli Saziş [14], «Təhsil haqqında sənədlərin və elmi adların qarşılıqlı tanınması və ekvivalentliyi haqqında» 16 mart 2000-ci il tarixli Saziş xüsusi qeyd olunmalıdır [15]. Elm və təhsil sahəsində Azərbaycan-Ukrayna əməkdaşlığını tənzim edən bu sənədlərdən əlavə, ali məktəblərarası əməkdaşlığın ciddi təməli qoyulmuşdur ki, bunun nəticəsində ayrı-ayrı ali məktəblər arasında müqavilələr imzalanmışdır.

Bakı Dövlət Universiteti və T.Şevçenko adına Kiyev Milli Universiteti, BDU və Dnepropetrovsk Milli Universiteti arasında əməkdaşlıq haqqında müqavilələr imzalanmışdır.

Regionlararası personalı idarəetmə Akademiyası (RPİA) Azərbaycanın ali təhsil müəssisələri ilə fəal əməkdaşlıq edir.

2000-ci ilin sentyabrında Akademiya Qərb Universiteti və BSU ilə açıq təhsil mərkəzlərinin təsis olunmasına dair müqavilələr imzalamışdır. 2001-ci ilin iyulunda analoji müqavilə Təfəkkür elm-təhsil mərkəzi ilə imzalanmışdır.

Akademiyanın planlarına gələcəkdə də Ukrayna dilini, tarixini, sosial psixologiyasını, xarici siyasəti və digər sosial elmləri öyrənmək arzusunda olan Azərbaycan vətəndaşlarının RPİA-da təhsil alması, eləcə də Azərbaycan ali məktəblərinin bazasında RPİA filialları və elmi-metodik tədris mərkəzləri şəbəkəsini inkişaf etdirmək kimi əməkdaşlıq formaları daxildir.

Kiyevdə RPİA bazasında Heydər Əliyevin adını daşıyan Ukrayna-Azərbaycan Sosial elmlər və beynəlxalq əlaqələr institutunun təsis olunması təhsil və elm sahəsində Azərbaycan-Ukrayna münasibətlərində əhəmiyyətli hadisə sayılır. 2001-ci ilin sentyabrında RPİA-nın prezidenti Q.V.Şekin sərəncamı ilə bu institutun tələbələri üçün H.Əliyev adına təqaüd təsis olunmuşdur. Ukrayna və Azərbaycan arasında elmi əlaqələrin ən diqqətəlayiq hadisələrindən biri 2003-cü il aprelin 15-də Kiyevdə T.Q.Şevçenko adına Kiyev Milli Universitetinin Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunda Azərbaycan prezidenti H.Əliyevin yubileyinə həsr edilmiş «Azərbaycan-Ukrayna: strateji əməkdaşlığın inkişaf perspektivləri» mövzusunda beynəlxalq elmi-praktik konfransın keçirilməsi olmuşdur. Azərbaycanın Ukraynadakı səfirliyinin, Ukrayna Milli Elmlər Akademiyasının, Ukrayna Prezidenti yanında Dövlət İdarəetmə Akademiyasının, eləcə də Ukrayna və Azərbaycanın digər iri elm müəssisələrinin dəstəyi ilə təşkil olunmuş bu beynəlxalq forumda hər iki ölkənin aparıcı mütəxəssis alimləri, parlament üzvləri aktual mövzularda məruzələrlə çıxış etmişlər.

Daha sonra konfransda Ukrayna Prezidenti yanında Dövlət İdarəetmə Akademiyası və Azərbaycan Prezidenti yanında Dövlət İdarəetmə Akademiyası arasında Niyyyət protokolu, həmçinin Bakı Dövlət Universiteti və Dnepropetrovsk Milli Universiteti arasında əməkdaşlıq haqqında müqavilə imzalanmışdır [16].

Ali təhsil sahəsində Azərbaycan-Ukrayna münasibətlərinin inkişafında Bakı Slavyan Universitetinin xüsusi rolu vardır. Burada 1999-cu ildən başlayaraq, «Ukraynaşünaslıq» ixtisası üzrə bakalavr və magistr hazırlanması həyata keçirilir, universitetdə Ukrayna mədəniyyəti mərkəzi yaradılmışdır, həmçinin bazar günü məktəbi fəaliyyət göstərir.

Öz növbəsində, 2001-ci ildən başlayaraq, Çerkassk milli universiteti Bakı Slavyan Universitetində Ukrayna dili və ədəbiyyatını öyrənən tələbələri dil praktikasını keçmək üçün qəbul edir [17, s.10].

Bundan əlavə, 2001-ci ildən başlayaraq, BSU-nun 10 tələbəsi Ukrayna paytaxtında fəaliyyət göstərən H.Əliyev adına Siyasi və İqtisadi elmlər İnstitutunda təhsillərini davam etdirmək imkanı qazanmışdır. 2003-cü ilin martında və mayında bu institutda Kiyevdən, Kiyev vilayətindən,

Xarkovdan, Lvovdan və Ukraynanın digər şəhərlərindən 24 tələbənin iştirak etdiyi tələbələr arasında Azərbaycan dili üzrə I Ümumukrayna olimpiadası keçirilmişdir [18].

2001-ci ildən başlayaraq, AR Təhsil Nazirliyi tələbələrin Kiyev Personalı İdarəetmə Beynəlxalq Akademiyasına göndərilməsini təşkil etmişdir.

Öz növbəsində, Kiyev Dövlət Universitetində 2002-2003-cü tədris ilindən şərqşünaslıq fakültəsində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı üzrə mütəxəssislərin hazırlanmasına başlanmışdır. Bu işdə AR Təhsil Nazirliyi KDU-ya müvafiq kömək göstərir.

KDU-nun professor-müəllim heyəti ilə birlikdə tədris prosesinə dilin daşıyıcıları – dosent F.Turanlı və Z.Əliyeva da qoşulmuşlar. Hər iki tərəfin birgə səyi ilə Azərbaycan dili dərsləri tərtib olunmuşdur. Bu ixtisas üzrə təhsil bir sıra mərhələləri birləşdirir: ilk iki ildə tədris prosesi tələbələrin Azərbaycan dilini öyrənməsinə yönəldilir, üçüncü kursdan isə ədəbiyyatın tədrisi və xüsusi kurs tələbələrinin xüsusi seminarlarda elmi fəaliyyəti nəzərdə tutulur. Bundan əlavə, Azərbaycanın tarixi və fəlsəfəsi, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kimi fənlərin tədrisinə, tələbələrin respublikamızın zəngin tarixi irsi və bu günü ilə tanışlığına geniş yer verilməsi çox mühümdür. Tədris planlarında Azərbaycanın xarici siyasətinin, onun konstitusiyasının, siyasi partiyaların, kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinin öyrənilməsinə xüsusi yer verilir ki, bu da, şübhəsiz, həmin ixtisasa yiyələnmiş məzunların Ukrayna Respublikasının müxtəlif xarici siyasət strukturlarında və dövlət müəssisələrində fəaliyyətinə müsbət təsir göstərir.

Sevindirici haldır ki, dili daha dərinədən öyrətmək məqsədilə T.Şevçenko adına KMU-nun Filologiya İnstitutu və AR-in Ukraynadakı səfirliyinin birgə səyi ilə ukraynalı tələbələrin Azərbaycanda stajirovka keçməsi üçün şərait yaradılmışdır. 2008-ci ildə KMU-nun Azərbaycan dili və ədəbiyyatı ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr üçün Bakı Universitetinin bazasında yarım illik stajirovka təşkil edilmişdir [19].

Təhsilin ilk günlərindən AR-in Ukraynadakı səfirliyi gələcək Azərbaycan dili mütəxəssislərini – ukraynalı tələbələrə hamiliyə götürmüşdür: onlar saysız-hesabsız bayramların, qəbul və konfransların daimi qonaqlarıdır. Bu onlara həmin tədbirlərdə ünsiyyət quraraq Azərbaycan dilində danışmaq təcrübəsi toplamaqla yanaşı, seçimlərinin düzgünlüyünə, gələcək ixtisaslarının perspektivliliyinə əminlik duymaq imkanı yaradacaq. Bundan əlavə, AR-in Ukraynadakı səfirliyi hər ay təqaüdə əlavə kimi tələbələrə maliyyə yardımı ayırır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Моисеев Е.Г. Международно-правовые основы сотрудничества стран СНГ. М., Юрист, 1997
2. Н.Əhmədov. Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikrin inkişaf tarixi. Bakı, 2002
3. Beynəlxalq müqavilələr bülleteni, 1996, №2
4. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin cari arxivi, 1997
5. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sənədləri. №3, 2001.
6. Бакинский рабочий, 2000, 13 июля
7. Бакинский рабочий, 2001, 10 января
8. Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Sverdlovsk Vilayətinin (Rusiya Federasiyası) Hökuməti arasında ticarət-iqtisadi, elmi-texniki və mədəni əməkdaşlıq haqqında Saziş. 22 fevral 2006 // Бакинский рабочий, 2006, 23 февраля
9. Батаева Н.В. Визитная карта в Европу: БСУ принят в международную организацию Великая Хартия свобод // Известия, 2005, 3 сентября
10. AR XİN cari arxivi, 2007
11. BSU cari arxivi, rəhbərlik nazirliyi şöbəsi, 2004-2005
12. Təhsil xəbərləri, 1/2002, s.24
13. Бакинский рабочий. 2003, 23 апреля
14. Бакинский рабочий, 1997, 25 марта

15. Бакинский рабочий, 2000, 17 mart
16. Бакинский рабочий, 2003, 17 апреля
17. Аббасов А. Азербайджан и Украина сохранили тенденции к взаимодополняемости экономик. // Caspian Energy, 2002
18. Бакинский рабочий, 2003, 16 мая
19. Агазаде З. С берегов Днепра – на берега Каспия (о практике студентов киевского национального университета) // Бакинский рабочий, 2008, 28 сентября

СЕВИНДЖ БАГИРОВА

Гянджинского Государственного Университета

e-mail: sev030@rambler.ru

МЕЖДУНАРОДНЫЕ СВЯЗИ ВУЗОВ АЗЕРБАЙДЖАНА С ВЫСШИМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ РОССИИ И УКРАИНЫ

В статье на основе богатого фактического исследуется международные связи вузов Азербайджана с вузами России и Украины. Раскрываются взаимоотношения, как между министерствами образования, так и связи между отдельными учебными заведениями. Показываются те положительные результаты международных связей, которые повлияли на повышение качества образования во всех трех независимых республиках.

SEVINJ BAGHIROVA

Ganja State University

e-mail: sev030@rambler.ru

INTERNATIONAL COOPERATION OF UNIVERSITIES AZERBAIJAN WITH HIGH EDUCATIONAL INSTITUTES OF RUSSIAN AND UKRAINE

Present article based on factual wealthy investigation of international cooperation of Universities Azerbaijan with other Universities of Russian and Ukraine. There is discovered mutual relation as between ministry of education, and also cooperation between individual educational Institutes. There is increasingly showed positive results of international cooperation, which influenced to the high quality educational field of all three independence Republic.

Rəyçilər: t.e.n., A.Rzayev, t.e.d. İ. Məmmədov

Bakı Dövlət Universitetinin Tarix fakültəsi Azərbaycan tarixi (humanitar fakültələr üzrə) katedrasının 14 fevral 2011-ci il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol №6).